

*Halyna Babak*

ARCHAICKÝ A MODERNÍ SVĚT  
V KNIZE DAVIDA RŮŽIČKY  
Horizont událostí / Veřejný hudlant

Růžička, David, *Horizont událostí / Veřejný hudlant*, Praha: Nakladatelství Pavel Mervart 2015, 60 s., ISBN 978-80-7465-114-4.

Останься пеной, Афродита,  
И, слово, в музыку вернись,  
И, сердце, сердца устыдись,  
С первоосновой жизни слито!  
Осип Манделштам

Kdykoli hovoříme o poezii, věnujeme velkou pozornost hudbě – muzikálnosti textu, jeho znění, autorské intonaci. Čteme-li poslední knihu básníka Davida Růžičky *Horizont událostí / Veřejný hudlant*, použitá formulace – „poezie je hudba“ – zde pracuje stoprocentně. Možná proto, že David je profesionální hudebník, má velmi jemný cit pro slova a dovedně dává pauzy, jako by dirigoval tichem.

Poprvé jsem se s texty Davida Růžičky seznámila na prezentaci knihy – abych byla přesná, spíše její hudební prezentaci, kde druhým plnohodnotným hlasem vystoupil saxofon: plnohodnotným, nikoli druhotným, protože nejen zdůrazňoval, ale spíše vytvářel nové smyslové asociace. Samozřejmě nelze hovořit o „hudebnosti“ jako imanentní charakteristice poezie jako žánru: poezie vychází z písní, hymnů a rituální melodeklamace. V Růžičkových verších je hudba přítomná v intonaci, spíše v přestávkách mezi slovy než v samotných slovech. Známy výrok, že „poezie – to jsou nejlepší slova v nejlepším pořádku“, platí jen pokud jde o klasickou a romantickou poezii. Dnes – po modernistické revoluci 20. století v umění a literatuře – mohou být slova jakákoliv, třeba i záměrně nahodilá. Důležité jsou pauzy, mlčení mezi slovy, čemuž nás učí hudba minimalismu: Samuel Beckett obrátil svou prózu

do poezie stejným způsobem. John Cage vymyslel kompozice 4.33 – přesně během tohoto časového intervalu panuje v koncertním sále naprosté ticho.

Ruský avantgardní básník Vasilisk Gnědov ještě před revolucí v Rusku prezentoval velkou *Poemu konce*, během které nepronášel ani zvuk. Současný básník se na jedné straně nachází mezi tradiční poezií s její ekvivalentní hodnotou slov a pauz a na straně druhé mezi radikálními gesty Gnědova a Cage. V tomto prostoru je třeba hledat Davida Růžičku.

V závěru recenze na básnickou sbírku se obvykle píše o pozoruhodném designu a děkuje se ilustrátorovi. Protože ale před sebou máme neobvyklou knihu, musíme o tom, jak vypadá, pohovořit již ve čtvrtém odstavci. V případě Růžičkovy sbírky totiž nejde jen o „design“ a zdaleka ne pouze o „ilustrace“, které k básnickým textům přidávají něco svého. V této publikaci je kladen důraz na vytvoření jednoty – slova, bílá zející prázdnota kolem nich, pauzy, obrázky, složené z poetických řádků, druhý fontů, a samozřejmě grafika. Obyčejní básníci „mluví verši“, které ilustrátoři oblékají v „šaty“, a tak vznikne kniha. David Růžička je jiný, on „mluví knihou“; před námi je gesto, v němž prostor, obraz, slovo a samostatná textura papíru jsou slité do jednoho celku.

Sen ruských futuristů se stal skutečností; když Chlebnikov a Kručonych spolu s Natalií Gončarovou, Kazimirem Malevičem a Olgou Rozanovou připravovali první a druhé vydání *Hry v pekle*, zahajovali tím velmi dlouhou cestu, která dnes, po přeměnách avantgardy v underground, a modernismu do evropského *mainstreamu*, především chápání poezie jako umění, nikoliv jako literatury. Nezapomeňme přidat k „lexikální“ a „vizuální“ složkám ještě „hudební“. Tím vzniká určitým způsobem to, čemu staří Řekové říkali dokonalé umělecké dílo. Kniha Davida Růžičky nás v jistém smyslu vrací do doby, kdy poezii zpívali a tragédie pro obyvatele Atén byla nejen „divadlem“ tak, jak tomu rozumíme dnes, ale nejdůležitějším rituálem pro život – náboženským, občanským a mysteriálním.

Jsmo opět v ráji Umění, ještě před tím, než se rozdělilo do žánrů, než se z něj vymezila literatura. Ocitli jsme se tedy v době dlouho před Antikou – v prehistorické společnosti, kde všechno – zvuk, slovo, obraz, gesto – jsou jedinou formou zvěčnění emoce a myšlenky. Není proto náhodou, že obrázky v knize připomínají skalní malby.

Ale historie nebyla zrušena. Octnout se znovu v ráji, v prvobytné jeskyni, v antikém divadle není možné. Můžeme se jí však pokusit naznačit – alespoň tak – že nejdůležitější věci pro nás zachovávají smysl. Vzhledem k minimalismu knihy, myslím, že je to opravdu náznak. Narážka na možnost umění v naší době, kdy se z modernismu stala rutina a pod avantgardou se často rozumí nerafinované triky pochybných vlastností. V 21. století je velmi obtížné dělat umění – ne snad proto, že „už je

všechno *ready made*“, ale jednoduše není jasné, jak najít síly k tomu něco říct, zamumlat nebo pomlčet. Jak vymyslet ideu takové mluvy? Kdo ji, nakonec, potřebuje? O tom začal mluvit již Samuel Beckett. Začneme-li hledat filozofické kořeny poetiky této Růžičkovy knihy, najdeme je tady.

Závěrem. Básníci obvykle myslí básněmi. Anebo sbírkami básní. Nebo dokonce jednotlivými řádky / verši. Největší básníci posledních sta let, jako například Chlebnikov, mysleli „poezii“ jako takovou; jednotkou jeho básnického myšlení byla všechna poezie najednou, jako způsob rozhovoru a způsob života.

Nyní žijeme v jiném období. A proto mi kniha připomíná umělecká gesta jiného Davida – Bowieho, jeho alba v polovině sedmdesátých let, z nichž každé je směsí hudby, textu a obrazu. V této době Bowie vymyslel speciální postavy, pod jejichž jmény vycházela nová alba – Ziggy Stardust, White Thin Duke a tak dále. Během turné se tyto postavy stávaly scénickými. Umělci a *art* kritici vědí, že tento přístup se nazývá „konceptuální“ – kdy autor sám sebe staví v uvozovky, stává se „auto-rem-postavou“, jak říkali umělci moskevské konceptuální školy. Je překvapivé, že ideu koncepčního přístupu sdílí progresivní umělci pop kultury i undergroundu. Přístup Davida Růžičky je především konceptuální. V jistém smyslu opravil Chlebnikova, jenž myslel „poezii“ jako takovou, nicméně Růžička myslí poezii jako nedílnou součást umění. Archaické a ultramoderní se setkávají v tomto místě.

**Mgr. Halyna Babak** (babak\_gala@yahoo.com) je doktorandkou Ústavu východo-evropských studií na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy. Zabývá se výzkumem literatur východní Evropy, zejména Ukrajiny.